

PIŁSUDSKI I LWÓW

70. ROCZNICA ŚMIERCI MARSZAŁKA

z p. woj. Beliną-Prażmowskiem na czele, duchowieństwa wszystkich wyznań, rektorów wyższych uczelni i przedstawicieli społeczeństwa.

Porządek dzienny obejmował tylko jeden punkt; nadanie obywatelstwa honorowego Marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu, wśród doniosłego nastroju zabrał głos prezydent miasta p. Drojanowski, który nakreślił dzieje czynów Marszałka i zasługi położone przez Niego dla Rzeczypospolitej, a w zakończeniu swego przemówienia postawił wniosek o nadanie obywatelstwa honorowego Marszałkowi Piłsudskiemu, podkreślając, że wdzięczna pamięć Lwowa ze szczególną dumą i wzruszeniem rozpamiętywa zaszczytne węzły, jakie gród lwowski związały z wielką postacią Wodza.

Wniosek przyjęto przez akklamację.

W niedzielę 12 maja 1935 r., o godzinie 8.45 wieczorem zmarł w Belwedrze, Pierwszy Marszałek Odrodzonej Polski, Józef Piłsudski.

Śmierć Marszałka zaskoczyła cały kraj i pogrążyła w żałobie jego obywateli. Nad Trumną Marszałka zjednoczył się cały naród. Zadawano sobie pytanie; „co dalej z nami, co będzie z Polską?”

Poniżej podajemy fragmenty sprawozdań z dni żałoby we Lwowie.

KURIER PORANNY, 14 V 1935

LWÓW W GŁĘBOKIM SMUTKU

LWÓW, 13 V (Tel.)

Wiadomość o zgonie Marszałka Piłsudskiego nadeszła do Lwowa o godz. 10, wieczorem. Pierwsi otrzymali ją wojewoda lwowski Belina-Prażmowski i dca Korpusu gen. Popowicz¹⁾. Do godz. 12, w nocy wieść przeniknęła do szerokiego kręgu publiczności zebranej w kawiarniach i restauracjach, gdzie orkiestry przestały grać, wszystkie lokale natychmiast opustoszały.

Dziś wczesnym rankiem, ze wszystkich gmachów rządowych i samorządowych, a także z domów prywatnych, zwisają flagi spuszczone do połowy masztów i odkryte kirem.

W czasie pierwszych lekcji szkolnych, młodzież zebrana w aulach wysłuchała tragicznej wiadomości o orędziu Prezydenta RP.

Wojewoda Belina-Prażmowski otrzymuje ze wszystkich stron kondolencje i wyrazy współczucia pod adresem Rządu. Zarządy instytucji i organizacji społecznych zawiadamiają go o swych żałobnych uchwatach.

Były premier, prof. Bartel²⁾ wysłał depeszę kondolencyjną na ręce Prezydenta RP i premiera Sławka. Również prezes Sądu Apelacyjnego, Zieliński i prokurator tego sądu wysłali depesze kondolencyjne na ręce min. Sprawiedliwości.

Dziś przed południem u wojewody Beliny-Prażmowskiego zjawia się delegacja prezydium UNDO³⁾, w osobach naczelnego redaktora „Dziła” Mudrego⁴⁾ i generalnego sekretarza organizacji, Celowicza⁵⁾ oraz przedstawicieli ukraińskich organizacji kulturalnych i gospodarczych z prezesem „Proświta”⁶⁾ i przewodniczącym Związku rewizyjnego, senatorem Pawlikowskim na czele, dla złożenia kondolencji.

Dziś o godz. 5. po poł. na placu ćwiczeń Cytadeli odbyła się żałobna uroczystość wojskowa - pokrywanie kirem sztandarów.

Na placu ćwiczeń zebrał się cały garnizon lwowski z dca gen. Popowiczem na czele oraz z woj. Beliną-Prażmowskiem, w otoczeniu szefów władz i urzędów lwowskich. Zebrała się też liczna publiczność.

Gdy oddziały wojskowe sprezentowały broń, gen. Popowicz odczytał przed frontem orędzie Prezydenta RP oraz rozkaz gen.

Kasprzycyego⁷⁾. Nastąpiło pokrycie sztandarów żałobnym kirem wśród dźwięków marsza żałobnego Chopina.

Po uroczystości oddziały wojskowe odmaszerowały do koszar.

WIEK NOWY, 15 V 1935

LWÓW W ŻAŁOBIE

Wczoraj wieczorem odbyło się w sali ratuszowej zebranie obywatelskie w sprawie udziału Lwowa w żałobnych uroczystościach.

Zebrał się zgromadził prezes woj. Rady BBWR poseł dr. Al. Domaszewicz. Zebranie wykonał komitet wykonawczy w następującym składzie; poseł dr. Al. Domaszewicz, prezydent miasta W. Drojanowski⁸⁾, gen. Czuma⁹⁾, poseł dr. St. Ostrowski¹⁰⁾, wiceprezydent dr. Jan Weryński, prezes gminy żydowskiej W. Chajes, dr. Kazimierz Zakrzewski, inż. Olszewski, poseł dr. B. Wojciechowski, mjr Wagner, senator Decykiewicz, prezes Fr. Irzyk, Wojciech Głuchowski, dyr. Uhma, ppłk. Kocur, starosta dr. Klimów i P. Bogdanowiczowa.

Bezpośrednio po zebraniu, Komitet wykonawczy odbył w gabinecie Prezydenta miasta posiedzenie, na którym ustalili w głównych zarysach program żałobnej manifestacji we Lwowie.

Wczoraj w godzinach wieczornych odbyła się w lokalu klubu Starszoaharcerskiego przy ul. Klementyny Tańskiej 3 uroczystość żałobna. W uroczystości wzięły udział władze harcercie z gen. B. Popowiczem na czele.

Harcerstwo lwowskie organizuje w dn. 18 b.m. wieczorem ognisko żałobne na Wysokim Zamku, w którym weźmie udział około 1.500 harcerek i harcercy. Na pogrzeb Marszałka wyjeżdżają ze Lwowa delegacje wszystkich drużyn harcercich.

WIEK NOWY, 16 V 1935

Wczoraj przed południem przybyła z Przemysła do Lwowa delegacja 38 p. Strzelców Lwowskich z mjr. Żakiem na czele, by zebrać ziemię z pobojowisk, na których walczyli ten pułk, celem przewiezienia jej do Krakowa i złożenia do urny obok zwłok Marszałka.

Delegacja udała się wraz z wiceprezydentem St. Ostrowskim i sekretarzem mgr. Drwęskim na pobojowisko na Persenkówkę, Snopków oraz na cmentarz Obrońców Lwowa i po zebraniu ziemi do woreczków, powróciła do Magistratu, gdzie prezes Drojanowski na pergaminowym papierze wystawił świadectwo pochodzenia tej ziemi, które opatrzył swym podpisem i pieczęcią miejską.

Miasto Lwów będzie na pogrzebie reprezentowała delegacja w osobach: prezydenta Miasta Waclawa Drojanowskiego, wiceprezydentów dr. St. Ostrowskiego, dr. Jana Weryńskiego i W. Chajesa, członków Rady Miejskiej: red. Br. Laskownickiego, inż. Dunina, prezesa Irzyka, dr. Seyfarta, Błądzińskiego, inż. Hausnera, dr. Decykiewicza i dr. Rothfelda oraz dwunastu tu przedstawicieli Miejskiego Towarzystwa Strzeleckiego w strojach narodowych.

Pracownicy oddziału Oświaty Pozaszkolnej K.O.S. we Lwowie rzucili myśl celem uczczenia pamięci Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego, wielkiego wychowawcy narodu, stworzenia stałego uniwersytetu Ludowego T.S.L. dla ziem południowo-wschodnich i złożyli już pierwsze datki.

Dziś rano na zarządzenie Prezydium

Miasta wszystkie latarnie dokoła Ratusza owinięto kirem i żałobne światła będą płonąć do ukończenia uroczystości pogrzebowych.

Również na gmachu Urzędu Wojewódzkiego umieszczono portret Marszałka Piłsudskiego okryty kirem i oświetlony żarówkami.

W godzinach wieczornych u wejścia głównego do Urzędu Wojewódzkiego zostaną zapalone znicze. Publiczność korzysta z przedłużenia przez Urząd Wojewódzki wyłożonych list kondolencyjnych i tłumnie przybywa, by składać swe podpisy.

WIEK NOWY, 19 V 1935

CAŁA LUDNOŚĆ LWOWA ZŁOŻYŁA WCHODZĄC DO MIASTA ŻAŁOBNE

Wczorajsza msza żałobna na stokach Cytadeli zgromadziła dziesiątki tysięcy mieszkańców Lwowa, którzy przybyli by dać wyraz swym uczuciom wobec śmierci Wodza Narodu.

Jeszcze takiej potężnej manifestacji żałobnej, w której wzięli udział wszyscy mieszkańcy bez różnicy wyznania i narodowości, Lwów nie przeżywał.

Na polanie przy ul. Pełczyńskiej i na przyległych wzgórzach zebrał się ludzie osiwiali i dzieci, i gdy popłynęły ku niebu słowa modlitwy, w oczach wszystkich zakręciły się łzy.

Po skończonym nabożeństwie uformował się pochód z oddziałami wojska na czele, który przeszedł pod gmach Województwa, gdzie wyłoniona delegacja społeczeństwa z prez. Drojanowskim, prezesem dr. Domaszewiczem i wiceprezydentem Chajesem na czele, złożyła na ręce p. wojewody kondolencje.

Pochód żałobny trwał blisko trzy godziny. Po oddziałach wojskowych przeszli najwyżsi dygnitarze państwowi Lwowa, a więc p. wojewoda Belina-Prażmowski w towarzystwie gen. B. Popowicza i prez. Drojanowskiego, naczelnicy władz i urzędów, rektorowie i profesorowie wyższych uczelni, dalej wszystkie organizacje kombatanckie, urzędnicze, szkoły itp. /.../ Osobną grupę stanowiła ludność żydowska, którą prowadził prezes Chajes z rabinatem na czele. W tej grupie znaleźli się Żydzi wszystkich odcieni partyjnych od chasydów do postępowców i wszystkie organizacje społeczne i gospodarcze. Dalej postępowali reprezentacje świata finansowego, naukowego, robotnicy, właścianie itd.

Wzdłuż ulic, przez które przechodził pochód, stały tłumy mieszkańców.

Lwów reprezentowany jest na pogrzebie przez prezydenta, trzech wiceprezydentów, ośmiu radnych i 12 członków Strzelniccy. Związek Obrońców Lwowa jest reprezentowany przez 10-ciu ludzi ze sztandarom. Herb Lwowa nieś będzie woźny Magistratu w kontuszku. Jest rzeczą bardzo znaną, że dla Lwowa zrobiono wyjątek i także wiceprezydenci będą mogli kroczyć w pochodzie wraz z prezydentami, gdy wiceprezydenci innych miast iść będą razem z radnymi miejskimi.

Rada m. Lwowa postępować będzie za radą m. Krakowa.

Na pogrzebie Marszałka w Warszawie i Krakowie reprezentowali Klub Ukraiński: prezes poseł dr. D. Lewicki¹¹⁾, wiceprezes poseł dr. W. Zahajkiewicz i sekretarz poseł D. Welykanowicz.

WIEK NOWY 22 V 1935

LWÓW UCHWAŁIŁ BUDOWĘ POMNIKA MARSZAŁKA PIŁSUDSKIEGO

Wczoraj wieczorem odbyło się specjalne posiedzenie Rady Miejskiej zwołane celem powzięcia uchwały w sprawie budowy pomnika Marszałka Piłsudskiego.

Bezpośrednio po śmierci śp. Marszałka Józefa Piłsudskiego, komitet żałobny wyło-

niony przez organizację przedsiębiorstw przemysłu naftowego, postanowił wystąpić z inicjatywą wzniesienia we Lwowie pomnika Pierwszemu Marszałkowi Polski Józefowi Piłsudskiemu.

Przemysł zadeklarował na ten cel kwotę 50 tys. zł, apelując jednocześnie do ogółu społeczeństwa o przystąpienie do tej akcji, trwałego uczczenia pamięci Marszałka.

Zarząd m. Lwowa uznał za swój obowiązek akcję tę podjąć i jak najwyżej poprzeć. /.../ Pomnik, który będzie wzniesiony we Lwowie, stanie się choć w małej części widomym znakiem wdzięczności i oddania, które całe społeczeństwo lwowskie po wieczne czasy związało z wskrzesicielem Państwa. /.../ Wobec tego prezydent Miasta wniósł imieniem Zarządu: zadeklarować kwotę 20 tys. zł na budowę we Lwowie pomnika i upoważnić prezydium miasta do przedsięwzięcia wstępnych kroków, zmierzających do zrealizowania tej akcji przez powołanie specjalnego komitetu obywatelskiego budowy pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego. Wniosek został uchwalony przez akklamację.

Zadaniem Komitetu w pierwszym rzędzie będzie wybór miejsca pod pomnik.

Już dziś istnieje kilka koncepcji. Według jednych najlepszym miejscem byłby skwer na pl. Bernardyńskim naprzeciw gmachu D.O.K., według innych - odpowiedniejszą byłaby polanka pod stokami Cytadeli, na której odbyła się msza żałobna.

Po wyborze miejsca, Komitet rozpisał konkurs na projekt pomnika.

1. **Bolesław Popowicz** (1878-1937), członek Zw. Strzeleckiego, w Legionach, po wojnie w WP, gen. bryg., dca OK VI Lwów. Pochowany na cmentarzu Orłat.

2. **Kazimierz Bartel** (1882-1941), inż., prof. Politechniki Lwowskiej, w czasie listopadowej Obrony Lwowa (1918) kmdt oddz. Technicznego Dworca Głównego, parokrotny premier RP. Aresztowany przez Niemców we Lwowie w lipcu 1941 r. i wkrótce zamordowany w nieznanych okolicznościach.

3. **UNDO** - Ukraińskie Nawdowo-Demokratyczne Zjednoczenie, ugrupowanie polityczne o charakterze ugodowym wobec Polski.

4. **Wasył Mudryj** (1893-1966), dziennikarz, polityk, przew. UNDO, red. „Dziła”, poseł na Sejm (1935-39) i wicemarszałek Sejmu RP. W czasie okupacji w Krakowie, potem we Lwowie, gdzie działał w Ukraińskim Komitecie Narodowym. Po wojnie w Niemczech, następnie w USA, gdzie zmarł.

5. **Włodzimierz Celowicz** (1890-1941), adwokat, wiceprezes UNDO, aresztowany przez NKWD w 1939 r., więziony na Lublinie, w Butyrkach i Saratowie, gdzie zmarł w więzieniu.

6. „**Proświta**” - ukraińskie towarzystwo kulturalno-oświatowe we Lwowie i Małopolsce wschodniej.

7. **Tadeusz Kasprzycy** (1891-1978), członek ZWC i Zw. Strzeleckiego, dca „Kadrówki”, w POW, po wojnie w WP, gen. dyw., delegat na konferencje rozbrojeniową i Komisji Ligi Narodów, wiceminister, potem minister Spraw Wojsk. Po kampanii wrześniowej internowany w Rumunii. Po wojnie w Kanadzie, gdzie zmarł.

8. **Wacław Drojanowski** (?-1981), wojewoda lwowski, prezydent Lwowa, w czasie okupacji w ruchu oporu. Zmarł w Warszawie, pochowany w Miawie.

9. **Walerian Czuma** (1890-1962), w Drużynach Strzeleckich, potem Legionach, po bitwie pod Rarańczą w Moskwie organizator ewakuacji Polaków z Rosji, następnie dca. oddz. Polskich na Syberii. W WP gen. bryg. Wewrzesniu 1939 dca. Obrony Warszawy, w niewoli niemieckiej. Po wojnie w W. Brytanii, gdzie zmarł.

10. **Stanisław Ostrowski** (1892-1982), dr med., doc. Uniwersytetu Jana Kazimierza, w Legionach, obrońca Lwowa w 1918 r. poseł na Sejm, wiceprezydent, następnie prezydent Lwowa w latach 1936-39 aresztowany przez NKWD, więzieni Lubianki, zesłany do łagru we wsch. Syberii, mjr. WP w 2 Korpusie. Po wojnie, w Wielkiej Brytanii, prezydent RP w latach 1972-1979 na emigracji. Zmarł w Londynie, pochowany na cmentarzu w Newark.

11. **Dymitr Lewicki** (1877-1940), prawnik, działacz UNDO, poseł na Sejm RP, aresztowany przez NKWD we Lwowie, zginął.

Drodzy Czytelnicy! Prosimy o następującą odpowiedź: Jak nazywają się obecnie ulice na których znajdowały się tablice poświęcone Marszałkowi? Czy tablice się zachowały? Mile będą widziane fotografie domów i tablic. Wśród autorów prawidłowych odpowiedzi zostaną rozlosowane nagrody książkowe. Odpowiedzi należy przysłać do końca października.